

Landskap: Småland Upptecknat av: Fabian Karlsson
 Härad: Konga Adress: Boaryd, Väckelsång
 Socken: Väckelsång Berättat av: De äldsta i Boaryd o. a. byar
 Uppteckningsår: 1937 Född år _____ i _____

Uppteckningen rör

Kyrkogrimmen	s.	1.
Glossor	"	4.
Begravning av levande djur	"	5.
Inpluggade levande ormar	"	7.
Om ordet "grim"	"	12.

12 sid.

Desse uppteckningar har gjorts efter följande personers berättelser:

Om kyrkogrimmen har Karl Andersson i Boaryd, Väckelsång, berättat. (Född i Boaryd 1862, död 1937.)

Han har hört det upptecknade omtalas av sin moder Kristina Haraldsdotter. (Född i Botakult, Väckelsång 1840, död 1920.) Hon trodde själv på mycket övernaturligt.

Glosson har de flesta äldre personer hört omtalas.

Om begravning av levande djur har Julius Johansson i Boaryd berättat. (Född i Tattamåla, Föd. Landsjö år 1881.)

Han har hört det omtalas av en person som var med.

Om inpluggade ormar känner många gamla till.

Gustav Magnusson i Boaryd (Född i Boaryd 1852, död 1935.)

såg som barn på när en orm pluggades in i Ladugårdskröket.

David Elm, Nöbbö, Väckelsång. (Född i Pärämäla, Nöbbö, år 1860)

såg på när ormen pluggades in i stugknuten i Pärämäla.

Kyrkogrimmen ..

5237

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

De gamla berättar om ett översnaturligt väsen, som brukade hålla till vid gamla kyrkor. Det var välnaden av ett djur, som brukade visa sig på kyrkogården. Man berättar om, att en "grimlä skud" fredade gravarna och kyrkan från ohägn nattetid. Ett sådant väsen säges ha hållit till på Jäts gamla kyrkogård. Det där väsendet har ej varit lika på alla platser, det lär ha haft skepnad av olika djur på olika kyrkogårdar.

Spökdjuret har varit mycket farligt. Om någon nattetid hade ärende på kyrkogården, så gick det ej att se sig tillbaka, ty då påkade man ut för djuret. Man måste lägga rätt fram och utbrätta sitt

5237

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—
2.

ärende och gå tillbaka utan att se sig om, annars kunde man bli "öad" (dödad) av det farliga djuret.

Till kyrkogården hade man ärende på natten förr i tiden. Jägare och fiskare och även andra lånade nattetid människoben, för att med dessa draga till sig tur och lycka. Trolldomskunniga personer använde sig av människoben vid trolldom och förgöring. Vid sjukdomars botande brukade man saker från kyrkan och kyrkogården. Grannull kokades och vaffnet mullen kokat i dugde som botemedel. Från kyrkan tog man murbruk och metall skrapades från kyrknyckel och klocker och användes vid vissa sjukdomars botande.

Men allt det där måste hämpas nakte-
lid, när ingen såg det. Barn som
brukade "pissa unne" (urinera i bädden)
förde man till kyrkogården på natten,
för att de skulle få hoppa över en ny-
öppnad grav. Detta blev god för sådant
"lyte". Men alla dessa nattliga besök på
kyrkogården sökte djurväsendet, som
höll till där, att förhindra.

I julnatten visade sig detta väsen
för dem som gick "auvärgång" (årsgång).
Efter särskilda förberedelser, såsom
fastande och kystnad m.m., gick man
till tre kyrkor för vinna klokskap och
kunna blicka in i framtiden. Årsgångaren
hade också att frukta för det kyrko-
gården vaktande farliga djuret.

Glosön.

5237

Öf annat djurvåren, som årgångare och även andra julnattsvandrare kunde råka ut för, det var den hemiska Glosön eller Gläpsöen, som den vanligen brukar kallas. Gläpsöen visade sig också vid kyrkan, men man kunde även råka ut för den på andra ställen. Gläpsöen var en fruktansvärt stor sugga, som hade stort tryne och lysande borst. Den kom med rasande fart mot vandraren på vägen. Då gällde det att fort kasta benen i kors, ty suggan sökte att komma emellan benen på den gående, för att kunna flåka honom mitt itu. Gläpsöen och allt annat "oty" i julnatten höll sig alltid mitt i vägen, därför måste årgångare komma ihåg, att alltid gå på vägkanten.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4.

5237

Begravning av levande djur.

Från Elserås i Tingsås socken berättas att man där en gång i tiden begravt en levande ox. Detta lär ha hänt omkring 1850. I en gård där i byn hade man i långliga tider haft otur med djuren. Det var ingen frivsel med något djur, utan det rana dog efter det andra, så man visste sig ingen råd. Då till säga på allt, så berättas det, var där en dräng som tyckte om och ville ha flickan där på gården. Men man var emot detta. Då hotade drängen att helt förgöra ladugård och kreatur. För att förhindra detta, så beslöt man att tillgripa ett gammalt men ovanligt medel. Man beslöt offra ett levande djur. En grav

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

5237

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

grävdes invid Ladugården, och så
leddes en oke intill kanten av graven
och lippades ner i graven levande.
På hastade man fort jord över
djuret och fyllde graven. Det lär
ha varit en hemsk syn, när det arma
djuret sparkade under jorden,
innan det hunnit kvävas.
Men folket där på gården var nog
bragt till försviolen över de in-
träffade olyckorna, och detta hemska
tillvägagångssätt troddes skola åter-
bringa luften och lyckan till gården.
Och vid den tiden händelsen inträff-
ade, lär mycken vidskepelse hava
förekommitt i trakten, såges det.
Vilket man kan förstå.

5237

Inpluggade levande armar.

För att det skulle bliva sur med djuren och för att förhindra froldom och förgöring av ladugård och kreatur, har man i äldre tider pluggat in en levande arm i ladugårdens träskel. Detta är allmänt känt av gamla i Väckelsång och angränsande socknar. Sist gången sådant förekommit i Boaryds by, Väckelsånga socken, har varit omkring år 1865. I ladugårdens träskel borrades ett hål, och här nedsläpptes en levande arm. På fjärde man över hålet och drev in en träplugg. Därför händer att man vid rivningen av gamla ladugårdar träffar på armsticket i träskelarna. Vid rivningen av en gam-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

5237

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

mal Ladugård i ett¹ Korpställe i Nöbbele
socken. Träffade man på tre hål, som
borrats i samma Träskel. Nu kan det
vara möjligt, att där varit tre olika
ägare på stället, och dessa borrarat var
sitt hål. Eller kanske man tillämpat
det kurliga Trätaliet, som man trodde
så mycket på i gamla Tider.

I Nääramåla by, Nöbbele socken, har det
bott¹ en bonde, som har kunnat litet
mer än andra. Han botade sjukdomar
och stämde blod samt troddes vara
kunnig i hemliga Konst². Han hade
frångång och lur på sin gård, och detta
hade han själv ordnat, menade man.
Ett par småpojkar där i byn fingo en
gång se honom komma barande en

5237

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.

levande orm, och eftersom de hört
talas om bondens konster, ville de se,
vad han ämnade göra med ormen.
Därför följde de med gubben. Han bar
ormen till sitt boningshus, där han
hade borrat ett hål i norra knuten.
I detta hål försökte han föra in ormen,
men det var rätt besvärligt för honom,
ty ormen försökte glida undan.
Men när han väl fått in ormen, satte
han en plugg i hålet. Pojkarna fråga-
de gubben, vad det där skulle vara bra
för, att ha en orm i stugknuten.
"Å då å sau monna väggalöss, kanske
han kan skrämna innan dom," svarade
han. Men gubben ville nog ej säga rätt
orsaken, troligen skulle det föra fur

5237

till huset eller skydda mot förgöring,
så att ej någon skulle kunna "sätta på"
sjukdomar eller annat ont. Detta hände
i slutet av 1860-talet.

Flera år efteråt, sedan ny ägare hade
kommit till gården, ville man se vad
som fanns i hålet i stugknuten.

En närboende soldat tog bort pluggen.
Det var farligt att befatta sig med
sådant, men soldaten var ej så rädd.

Med fräsande fart flög en stor svart
"vespa" (geting) ur hålet, när pluggen
tog bort. Det var nog "Den Onde" själ,
trodde man, ty personer, som brukades
sådana konster, ansågos ha förbindelse
med det ondas överhuvud.

En liten svart skalbagge, som förvarats

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10.

i en liten ask, har burits av trolldoms-
kunniga personer. Den brukar kallas
"spirrekuss", och den skulle tillföra ägaren
framgång och tur i allt vad han företog sig.
I det där hålet i slughnuden fanns utom
ormskellettet även andra saker, såsom
krut, svavel och "getabårstrå" m. m.
Getabårstrå säges den där bonden ha
hämtat i Vide by i Djunders socken.
Dadant trå användes vid gammaldags
kusteri. Det säges likna förne, kan
måjligen vara vild kagtorv.
Nedan hålet renrats från de där
sakerna, så försömann den gamla Luren
från gården, påstår man.
Snoken, som benämnes "gälöring", eller "ringhals",
har ansetts vara en lurig och lyckosam orm.

Om ordet grim. 5237

Ordet "grim" förekommer i den äldre dialekten i Läckebäcks socken.

Ordet uttalas med kort i eller såsom grimn. Det finns i förleden i ordet "grimli". Kreatur med två färgar i pannan säges vara "grimlia". I äldre tid gav man ibland djuren namn efter färgen eller färgteckningen. En grimli oss brukade sälunda kallas grimle och en ko grimla. Grimli eller grimlia brukade även en i ansiktet smutsrandig person sägas vara. Ordet grimli har även brukats som "gläpoä" (smådeord).

"Grimn" benämnes den svartglänsande och hårda Tusenfotingen. Detta lilla djur anses av äldre personer vara mycket farligt. Grimn bett går sjätt bota, därför kallas det även "onna bett".

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

12.